

MAGYAR FONETIKAI, FONIÁTRIAI
ÉS LOGOPÉDIAI TÁRSASÁG

FOF2021

ABSZTRAKT KÖTET

2021 KONFERENCIA

Az operai énekhang neuralis reprezentációja (előadás)

Bihari Adél^{1,2}, Hermann Petra¹, Nárai Ádám¹, Vidnyánszky Zoltán¹

1. ELKH-TTK, Agyi Képzőközpont 2. MH-EK, FOG Osztály

A természetes és az operai éneklési mód közti legfeltűnőbb különbség a hangszín illetve a vibrato jelenléte. A klasszikus (operai) énektanulás erősen specializált agyi reprezentációt eredményez. Az operai hang képzésének és percepciójának vizsgálatára multimodális megközelítést alkalmaztunk viselkedéses, fMRI és EEG módszerek alkalmazásával. A résztvevők professzionális operaénekesek, és amatőr kórusénekesek voltak.

Az operai hangok nagyobb mértékű fMRI választ váltottak ki, mint a természetes hangok a korai auditoros kéreg régióiban és az asszociációs auditoros kéreg A4-es régiójában. Az auditoros kéreg mellett a ventromedialis prefrontalis kéregben és a poszterior cingularis kéregben is nagyobb fMRI válaszokat mértünk operai hangok esetében. Továbbá, a feladathoz kötött funkcionális konnektivitás elemzés eredményei azt mutatták, hogy az operai hangok feldolgozása során szignifikánsan megnő a konnektivitás mértéke az auditoros, premotoros, a ventromedialis prefrontalis cortex, amygdala és striatum régiói között a természetes hangokhoz képest.

Az operaénekesek esetében az operai hangok tárolása során szignifikánsan gyengébb volt a disztraktor operai hangok interferáló hatása a természetes, vagy szinuszoid disztraktor hangokhoz képest, ezt mutatja a szignifikánsan jobb munkamemóriateljesítmény opera disztraktor esetén. Fontos azonban, hogy operaénekeseknél az operai hangok tárolása esetében nem volt szignifikánsan jobb az emlékezeti teljesítmény, tehát a hatás nem bottom-up jellegű, nem az ingerek száliens jellegéhez köthető. Ezek mellett azt találtuk, hogy a hangokkal kapcsolatos általános munkamemória-teljesítmény szoros összefüggést mutatott az intonációs képességgel.

Eredményeink elsőként igazolják az operai hangok szelektív reprezentációját az emberi agyban. Továbbá kimutattuk, hogy az operai hangok feldolgozásában az agy jutalmazó és emocionális hálózatai nagyobb mértékben vesznek részt, mint a természetes hangok esetében.

Beszéd-től a szöveg-ig: az agy különleges teljesítménye

Csépe Valéria
az MTA rendes tagja
ELKH TTK, Agyi Képzőközpont
Neurokognitív Fejlődés Kutatócsoport

Ma már idegtudományi közhelynek számít, hogy az emberi agy evolúciója során nem alakult, nem alakulhatott ki olyan feldolgozó hálózat, amelynek feladata eleve az olvasás szolgálata lenne. Az olvasás idegtudományi kutatási adatai egytől egyig arra utalnak, hogy a két modalitás (hallás és látás) számos előhuzalozott hálózatának kell átalakulnia, illetve egymással hatékony kapcsolatba kerülnie ahhoz, hogy a szövegértést szolgáló rutinok rendszerévé alakuljon. Az elmúlt két évtized áttörést hozó új kutatási eredményei és modelljei akár azt is jelenthetnék, hogy mindent tudunk az olvasás agyi folyamatairól, s azok fejlődéséről. Ez azonban nem így van.

Az előadás kutatócsoportunk azon hazai és nemzetközi együttműködésben elért új kutatási eredményeit mutatja be, amelyek a differenciált feldolgozás és előfeldolgozás mechanizmusaiba engednek betekinteni. A fő témák; (1) az olvasóvá válás vizuális agyi korrelátumai, (2) az írott szavak soros és párhuzamos feldolgozásának interakciói, (3) a beszéd szegmentális és szupraszegmentális jellemzőinek feldolgozása, befolyása a nyelvi fejlődésre, (4) az olvasás fejlődési zavarainak új megközelítése és modelljei.

Az olvasás idegtudományi kutatásából ismert saját és nemzetközi eredmények, valamint a rendelkezésre álló modellek alapján új elméletet is javasolunk arra vonatkozóan, hogy az ember a vizuális jeleneteket hogyan észleli és dolgozza fel úgy, hogy egyszerre megfigyeli és navigálja is a körülötte lévő világot.

Új kutatás-fejlesztési eredmények a nyelvfejlődési diagnosztikában

Kas Bence

**ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar GYMRI Logopédiai Szakcsoport,
MTA Nyelvtudományi Intézet Pszicho- és Neurolingvisztikai Osztály**

Az előadás három területen mutatja be a nyelvi-kommunikációs fejlődés és zavarai diagnosztikájában elért új eredményeket, különböző kutatócsoportok munkája alapján. A korai nyelvi és társas kommunikációs fejlődésre irányuló kutatásban elsősorban az anyai dajkanyelv lexikai és szintaktikai komplexitásának változásai és a járványhelyzetben átalakult szociális környezet hatása kerül a fókuszba. A pragmatikai kommunikációs zavar és a nyelvfejlődési zavar diagnosztikájában új, nemzetközileg bevett eljárás magyar adaptációja és első adatai, végül a 3-12 éves gyerekek részletes nyelvi profiljának feltárását lehetővé tevő, hazai fejlesztésű vizsgálóeljárás és első eredményei kerülnek bemutatásra.

A cochleaimplantáltak (re)habilitációjában szerzett gyógypedagógusi tapasztalatok – amelyek hatással voltak az elmúlt 25 évben a gyermekkori cochlearis implantáció indikációjának alakulására

Szamosközi Alice

**Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Kar Fül-orr-gégészeti
és Fej-nyaksebészeti Klinika**

A gyermekkori cochlearis implantáció célja, a súlyos fokú, idegi típusú hallássérült gyermekek hallás- és beszéd (re)habilitációja.

Szegeden 1995. szeptember 29-én történt az első cochlearis implantáció, egy akkor négy és fél éves kislányon. A műtéteket az OEP (jelenleg NEAK) csak 1997-től finanszírozza. Az általa beszerzett első négy készüléket felnőttek kapták, majd ezt követően három gyermek: négy, öt illetve hét évesek. Ma már mindegyik gyermeket „kései cochleaimplantáltak” tekintenénk. Az első két év után, amikor a beavatkozások aránya a felnőttek és a gyermekek között 50-50% volt, az arány jelentősen eltolódott a gyermekek javára. Munkacsoportunk az eltelt 25 év során számos olyan értékes tapasztalatra is szert tett, amelyek a beavatkozás indikációját is jelentősen befolyásolták.

Időrendi sorrendben a következők voltak:

- 1./ A cochlearis implantációs rendszerrel nem csak a postlingualis siketek, illetve súlyos fokú hallássérültek hallása rehabilitálható, hanem a siketen született gyermekek is képesek általa oly mértékű hallást nyerni, mely lehetővé teszi számukra a hallásalapú beszédelsajátítást.
- 2./ Minél fiatalabb életkorban történik a cochlearis implantáció, annál természetesebb a gyermekek beszédfejlődése.
- 3./ A megszerzett beszédképesség lehetővé teszi a gyermekek sikeres integrációját szűkebb és tágabb környezetükbe, halló, illetve többségi óvodába, iskolába járhatnak.
- 4./ A gyermekek sikeres hallás- és beszéd -(re)habilitációja a családok életét is rehabilitálja.
- 5./ Tizenéves korban is sikeres lehet a cochlearis implantáció, amennyiben az ifjú addig is elsősorban beszéddel kommunikált és személyesen is motivált a cochlearis implantációra és a hallás- és beszéd-habilitációra.

6./ A halmozottan sérült gyermekek sem zárhatók ki a programból. Az ő életükre is sok tekintetben pozitívan hat a cochlearis implantáció és az általa biztosított hangok világa.

7./ Az egyre korábban történő implantációk kapcsán szembesültünk azzal a ténnyel, hogy a szülőket mennyire súlyosan sokkolja gyermekük hallássérülése és annak leküzdéséhez általában nem kapnak kellő segítséget. Rendkívül fontos szem előtt tartanunk, hogy a szülők csak azután képesek a cochlea implantációs munkacsoport szakembereivel a gyermekük (re)habilitációjában minden tekintetben eredményesen együttműködni, ha már eljutottak a „gyász-munkájukban” az elfogadás szintjére. Ennek elősegítésére a szülőkkal kapcsolatba kerülő szakemberek részéről empátia és megfelelő támogatás szükséges.

8./ Általában nehéz a szülőknek meghozni a „jó” döntést, mert a cochlearis implantátummal való ellátás műtéti beavatkozást jelent, amelyről a szülők féltik gyermeküket. A sikeres műtét után is csak lassan – a hallás- és beszédfejlődést tapasztalva – oldódik szorongásuk.

9./ Bilaterális implantátummal a kétoldali hallás zajban jobb beszédértést és kevésbé fárasztó beszédfigyelmet eredményez, amely még jobban segíti a gyermekek halló környezetbe illeszkedését. A két készülék biztonságot nyújt a meghibásodások alkalmával is. A kétoldali implantációról – amennyiben nincs egészségügyi ellenjavallat – a várható eredmények ismertetése után, a szülőknek kell döntenie!

10./ A súlyos fokú hallássérült kisgyermeket (csecsemőket) a cochlearis implantáció előtt el kell látni (min.3-6 hónapig) hallókészülékkel, így a korai fejlesztő gyógypedagógus irányításával már a műtét előtt megkezdődhet a hallásfejlesztésük, ennek eredményeképpen gyorsabb lehet az implantátum beszédprocesszorának az elfogadása és optimális programozása.

A fenti tapasztalatok a lapján, jelen körülmények és feltételek mellett a cochlearis implantáció optimális ideje – pedagógiai, gyógypedagógiai, pszichológiai szempontból – 1-2 éves kor között van. Lehetőség szerint bilaterális implantációt ajánlott végezni. Nem zárhatók ki a programból az idősebb és halmozottan sérült gyermekek sem, de tisztában kell lenni azzal, hogy ezek a tények miként befolyásolják a (re)habilitáció eredményességét.

Szünetezés a társalgásban – dinamikus megközelítés

Horváth Viktória¹ – Krepsz Valéria^{1,2} – Huszár Anna¹ – Gyarmathy Dorottya¹

¹Nyelvtudományi Kutatóközpont, ²Humboldt University of Berlin

A szünetek számos szerepet töltenek be a kommunikációban a légzéstől a beszédtervezési folyamatokra biztosított időn át a határjelölésig, illetve a beszédfeldolgozási folyamatokhoz. A néma szünet a társalgások szerveződésében jelezheti, hogy az aktuális beszélő mondanivalója végére ért, szeretné átadni a megszólalás jogát. Más esetekben az aktuális beszélő fordulójának végén tartott szünet belégzésre szolgál, vagy retorikai céllal szerepel szóátadási szándék nélkül; a két típus realizációjuk mentén is elkülönül (Local–Kelly 1986). A kitöltött szünetek a társalgásban gyakran fordulnak elő fordulókezdő pozícióban időt biztosítva a tervezési folyamatokhoz, esetleg új témát bevezetve; jelezhetik a hallgató számára, hogy a következő közlés hosszabb és komplexebb lesz (Beňuš 2009). A társalgás szerveződése a résztvevők által közösen konstruálódik, ezért a közös hallgatások – nonverbális elemekkel gyakran kapcsolódva – szintén fontos elemei a beszélgetések szerveződésének.

A jelen vizsgálatban a társalgások szünetezését vizsgáljuk dinamikus keretben, saját módszerrel. A fő kutatási kérdés, hogy miként változnak a szünetjellemzők a társalgás folyamán az elejétől a végéig, illetve a beszélőváltások környezetében.

A kutatáshoz 20 darab, összesen mintegy 6 órányi háromfős társalgást választottunk a BEA-adatbázisból (Gósy et al. 2012), az annotációt a céloknak megfelelő manuális címkézéssel egészítettük ki. Elemeztük a néma és kitöltött szünetek, illetve hallgatások gyakoriságát és időtartamát i) a teljes társalgásban ii) a teljes társalgás 5 egyenlő részében az elejétől a végéig iii) a beszélőváltások környezetében. Az eredmények azt mutatták, hogy a szünetek gyakoriságát befolyásolja a társalgásban elfoglalt pozíció és a beszélőváltásokhoz viszonyított helyzet is, időtartamukra ezek a tényezők kevésbé voltak hatással.

Irodalom

Beňuš, S. 2009. Variability and stability in collaborative dialogues: Turn-taking and filled pauses. Proceedings of the Annual Conference of the International Speech Communication Association, INTERSPEECH. 796–799.

Gósy M., Gyarmathy D., Horváth V., Grácsi T. E., Beke A., Neuberger T. & Nikléczy P. 2012. BEA: Beszélt nyelvi adatbázis. In: Gósy Mária (szerk.) Beszéd, adatbázis, kutatások. Budapest: Akadémiai Kiadó. 9–24.

Local, J. & Kelly, J. 1986. Projection and “silences”: Notes on phonetic and conversational structure. Human Studies 9: 185–204.

A kutatást a Nemzeti Kulturális, Fejlesztési és Innovációs Hivatal K-128810 számú pályázata támogatta.

A mássalhangzók képzési helyének megítélhetősége a nyelv és a száypad által létrehozott akadály esetén

Deme Andrea^{1,2} – Markó Alexandra^{1,2}

¹Eötvös Loránd Tudományegyetem,

²MTA–ELTE Lendület Lingvális Artikuláció Kutatócsoport

A mássalhangzók többségének képzési helye a taktilis és kinematikai visszajelzések miatt könnyebben hozzáférhető a tapasztalati alapú elsajátítás számára, mint a magánhangzóké, amelyek esetében ezzel szemben akadály híján sem a kontaktérzet, sem a kinematikai információk nem segítik igazán a saját nyelvhelyzet detektálását (Ashby 2011). Ugyanakkor az egyetemi fonetikai kurzusokon gyakori tapasztalat, hogy még a fiatal felnőttek saját szájtéri orientációja sem tudatos annyira, hogy pusztán a saját ejtési tapasztalatuk alapján, külön tréning nélkül is pontosan meg tudják nevezni a mássalhangzók képzéshelyét. Különösen igaz ez azokra az esetekre, ahol ugyanaz a beszédszervpár vesz részt (a nyelv és a száypad), és az egyes képzéshelyek egymással szomszédosak.

Kísérletet terveztünk annak a kérdésnek a vizsgálatára, hogy a mássalhangzós képzéshely azonosítása mennyire sikeres felnőtt beszélők esetében akkor, ha nem a saját ejtésükben kell a mássalhangzók képzését lokalizálniuk, hanem különböző beszédhangok bemondását rögzítő, midszagittális MRI-felvételekről készült képekről kell megállapítani, hogy mi az adott szegmentum képzéshelye. A kísérletben elsőéves magyar szakos egyetemi hallgatók vettek részt az egyetemi képzésük legelején. Egy Google Formsban létrehozott kérdőív segítségével azt kértük tőlük, hogy a bemutatott MRI-képekről azonosítsák az általuk felismert beszédhangot. A visszajelzések alapján a feladat teljesítéséhez a résztvevők megpróbálták leutánozni a képen látott artikulációs gesztust, és ez alapján határozták meg a szegmentumot, amelyből az adatok feldolgozásakor a megjelölt képzéshelyre következtettünk. A képzéshelyek elemzésekor vizsgáltuk a helyes azonosítások és a tévesztések arányát, valamint a tévesztés irányát. Az eredmények arra utalnak, hogy a képzéshelyek azonosításában a szájtéri orientáció működése mellett más tényezők is szerepet játszanak, ilyen például az adott képzéshely fonemikus leterheltsége az adott nyelvben.

Irodalom

ASHBY, Patricia (2011): *Understanding phonetics*. Hodder Education, London.

Nyelvi kifejezőkészséget fejlesztő applikációk alkalmazása

Dr. Szili Katalin

Kaposvári Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, logopédus

A beszélt nyelvi képességek szinte minden eleme fontos tényezője az olvasási folyamatnak. (Józsa és Steklács, 2012) Az olvasás az a nyelvi készség, amelyhez elengedhetetlen a megfelelően működő fonológiai, szemantikai, szintaktikai és pragmatikai szerveződésű beszélt nyelvi képességek. (Kamhi és Catts, 2012; Lonigan, Schatschneider és Westberg, 2008) Ehri, Nunes, Willows, Schuster, Yaghoub-Zadeh és Shanahan (2001) az olvasás elsajátításának sikerét öt fő pillérben állapították meg:

1. a fonológiai tudatosság fejlesztése,
2. a betű-hang kapcsolatok alapos ismeretének kiépítése,
3. a szókincs fejlesztése,
4. az olvasás folyékonyágának fejlesztése,
5. és a szövegértési stratégiák elsajátítása.

E pillérek egymással szoros kapcsolatban vannak. Az erős fonológiai tudatosság alapja a betű-hang kapcsolatok kiépítésének. A fonológiai tudatosság és a betű-hang kapcsolatok alapos ismerete elősegíti a folyékony olvasás kialakítását, amely a szókincs és a szövegértési stratégiák használatával lehetővé teszi az olvasó részére, hogy hozzáférjen az írott szövegek értelméhez. (Ehri és mtsai, 2001; Kamhi és Catts, 2012) Jelen előadásban azokat az applikációkat vesszük sorba, amelyek a nyelvi kifejezőkészség előbb bemutatott öt terület fejlesztését célozzák meg. Az egyes alkalmazásokat a következő szempontok alapján elemezzük: (1) életkor (2) fejlesztési terület (3) feladatok változatossága (4) feladatmegoldási idő (5) hozzáférhetőség (6) figyelem elterelést tartalmazó elemek minősége és mennyisége.

Hosszútávú célunk a rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység során leginkább alkalmas applikációk gyűjteményének kialakítása, a (gyógy)pedagógia eszköztár bővítése érdekében.

Vizsgálati jelentés egy új fonológiai tudatossági teszt felméréséből

Grácz Tekla Etelka¹ – Magyariné Várbíró Zita² – Szabóné Vékony Andrea³ – †Szatmáriné Mályi Nóra⁴

¹Nyelvtudományi Kutatóközpont, ²FMPSZ Enyingi Tagintézménye, ³FPSZ XXII. Kerületi Tagintézménye, ⁴LogoTech Kft.

Kifejezetten az óvodáskorú gyermekek fonológiai tudatosságának vizsgálatára készített M. Várbíró, Sz. Vékony Andrea és Sz. Mályi Nóra egy új tesztet, amely rövid, gyorsan értékelhető feladatokkal méri fel a gyermek fonémákkal és szótagokkal végzett műveletekben való jártasságát.

A jelen előadásban a Gyorsteszt sztenderdizálásának főbb eredményeit mutatjuk be. Kitérünk a szótagokkal és a fonémákkal végzett műveletek közti eltérésekre, az életkor alapján várható fejlődésre. Emellett reflektálunk arra, a legtöbb kollégánktól kapott jelzésre, hogy a nem Budapest vonzaskörzetébe tartozó gyermekek a legtöbb tesztben gyengébb eredményt érnek el, mégpedig a jelen Gyorsteszt felmérési eredményeit három nagyrégió szerint is ismertetve.

A teszt felméréséhez a feladatokat 1000 gyermekkel vettük fel összesen 113 településről, ebből 989 fő, 487 lány és 502 fiú adatai feleltek meg a feldolgozhatósági feltételeknek. A gyermeket négy életkori csoportba soroltuk: 5;0–5;5, 5;6–5;11, 6;0–6;5, 6;6–6;11 év, illetve lakhelyük alapján három régióba: Közép-Magyarország, Dunántúl, Alföld és Észak. A gyorsteszt feladatai mellett három validáló tesztet is rögzítettünk, két szubtesztet a Jordanidisz-féle és egyet a Lőrík-Májercsik-féle fonológiai tudatossági tesztek közül.

Fontos kiemelni, hogy az életkor mentén nem minden szubtesztben várható folyamatos növekedés, és hogy a közép-magyarországi gyermekek előnye nem minden esetben mutatkozik meg. A szótagokkal végzett műveletekben, mint várható volt, magasabb értékeket kaptunk, mint a fonéma szintű feladatokban.

D-SKÁLA

(A kommunikációs helyzetekhez és beszédmódokhoz köthető dadogás mértékét értékelő skála)

Kísérlet a dadogás diagnosztikai eszköztárának bővítésére

Kőröshegyi-Farkas Tekla¹ – Gereben Anita²

¹FPSZ XXII. Kerületi Tagintézménye, ²Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Kecskeméti Tagintézménye

A tanulmányaim során elkezdtem érdeklődni a dadogás iránt és a diagnosztikát megismerve láttam, hogy kevés eszköz áll rendelkezésre az állapotmegismerés folyamatához. A szakdolgozati témaválasztás során lehetőségem adódott egy korábban készült szakdolgozatban tesztelt mérőeljárással foglalkozni. A szakdolgozatomban a dadogás jelenségét vizsgáltam a szakirodalomban, majd egy új skálát teszteltem, egy korábbi szakdolgozatban kifejlesztésre került mérőeszköz alapján, melyet még nem alkalmaztak.

A skála célja a dadogás erősségének értékelése, kommunikációs helyzetekben és beszédmódokban 3 dimenzión keresztül: a dadogó személy, a környezet és a terapeuta is részt vesz a folyamatban, így a dadogás élményét, a tüneteket és a jellemzőket értékeljük. A skálában állításokat kell értékelni 0-10-ig, a fokozatokhoz rendelt százalékos eredmény alapján tudjuk megállapítani a dadogás gyakoriságát. A vizsgálat résztvevői iskolás korú gyermekek, akik dadogás terápiában részesülnek. Feltételezésem szerint a skála segít abban, hogy a dadogó személy erősségeit és gyengeségeit feltérképezzük, illetve visszajelzést kaphatunk a terápia hatékonyságáról is. A célom az volt, hogy a meglévő skálát tovább fejlesztve adatokat gyűjtsek a skála használhatóságáról.

Előadásomban szeretném bemutatni a skálát, az általam végzett változtatásokat és a skála használhatóságával kapcsolatos tapasztalatokat, a kutatás eredményeit, illetve a további terveket, fejlesztéseket.

Felhasznált irodalom:

Hirschberg J., (2013). Dadogás. In Hirschberg J., Hacki T., & Mészáros K, Foniátria és társtudományok. (pp. 88-94). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

Lajos P. (2003): Dadogásról mindenkinek. Budapest: PONT Kiadó & Ikerhold Kiadó.

Időzítési sajátosságok beszélőn belüli variabilitása a beszéd típus, a szövegbeli helyzet és az életkor mentén

Krepsz Valéria^{1,2} – Huszár Anna¹

¹Nyelvtudományi Kutatóközpont, ²Humboldt University of Berlin

Az utóbbi években a beszéddel foglalkozó tudományterületek figyelme a beszédben előforduló extra- és a paralingvisztikus információk vizsgálatára fókuszált. A nyelven kívüli sajátosságok ugyanis jelentősen befolyásolják a nyelvi információk feldolgozását, és számos lehetőséget nyújtanak a különböző technológiai feldolgozásokkal foglalkozó területek javítására is. Emellett fontos hangsúlyozni, hogy az európai lakosság előregedésével egyre inkább növekszik az érdeklődés az életkor előrehaladtával bekövetkező változásokkal kapcsolatban, ami új irányokat tűz ki a beszéddel foglalkozó tudományterületek elé is.

A korábbi kutatások elsősorban az idős beszélőket elemezték, ebben az életkorban ugyanis viszonylag gyorsan jelentős változások jelennek meg mind a produkció, mind a percepció területén. Ebből adódóan a mai napig kevés információval rendelkezünk az egészséges, fiatal beszélők hangjában bekövetkező változásokról az életkor előrehaladtával.

A jelen kutatás azt vizsgálja, hogy a beszéd bizonyos időzítési jellemzői hogyan változnak két beszéd típusban körülbelül 10 éves távlatból. Ehhez 13 egészséges, fiatal felnőtt férfi beszélő olvasását és spontán beszédét választottuk ki két adatbázisból. Az időbeli és szüneteltetési mintázatok alakulását elemeztük a beszéd típusa, pozíciója, a felvétel időpontja tekintetében. A jelen előadás a beszélői csoporton belüli és a beszélők közötti időzítési különbségekre összpontosít.

Az eredmények azt mutatták, hogy nemcsak a beszéd típus, de az individuális sajátosságok, és az eltelt idő is meghatározó a szüneteltetési stratégiákkal kapcsolatban. Az artikulációs tempo esetében elsősorban az egyéni különbségek dominanciáját tapasztaltuk.

A kutatást az NKFIH FK128814-es számú pályázat támogatta.

A nyelvi zavarral küzdő gyermeket nevelő szülők tapasztalatairól: Egy kvalitatív kutatás eredményei

Dr. Zajdó Krisztina

Széchenyi István Egyetem, Győr, Gyógypedagógia Tanszék, Logopédia szakirány

A hazai és nemzetközi logopédia egyik nagy adóssága a nyelvi zavarral élő gyermekek hatékony ellátása. Az eredményes logopédiai megsegítés záloga a gyermekeket nevelő szülők tudásának, tapasztalatainak, és mindennapi problémáinak beható ismerete. A problémahelyzet alaposabb megértése az EU-n belül 0.5-1.0 millióra becsült nagyságú gyermekpopuláció életminőségét nagyban befolyásoló logopédiai intervenciós beavatkozás tartalmára és formájára is hatással lehet.

A jelen kutatás kvalitatív kutatási módszer alkalmazásával, félig strukturált interjúk szövegének tematikus- és tartalomelemzésével kíván hozzájárulni a nyelvi zavarral küzdő gyermeket nevelő szülők nézőpontjának pontosabb megértéséhez. Az interjúk az Európai Unió 10 országában – köztük hazánkban – és szomszédos országokban készültek az EU IS1406-os COST Akciójának segítségével és annak eredményeként. Az interjú során feltett kérdések a nyelvi zavar fogalma, a logopédiai ellátáshoz való hozzájutás nehézségei és a logopédiai terápia során tapasztalt pozitív és negatív élmények, valamint az inklúzió tapasztalataira és a szülői reakciók, viselkedések változásaira kérdeztek rá.

Az eredmények szerint a „láthatatlan/rejtett” fogyatékoság tartalmából a szülők csak egyes részleteket értenek meg, és szinte minden vizsgált országban számos problémát kell leküzdeniük a logopédiai ellátáshoz való hozzájutás, és maga a logopédiai terápia kapcsán, rengeteg időt elvesztegetve ezzel. Az inklúzióval kapcsolatban vegyes tapasztalatokról számoltak be, és egyes specifikus kérdésekben egyértelműen nagyobb mennyiségű és több fajta segítséget kértek. Az előadás a szülők nézőpontjának azonosságai és különbségeibe enged betekintést.

Bibliográfia:

Jensen de López, K.M., Lyons, R., Novogrodsky, R., Baena, S., Feilberg, J., Harding, S., Kelić, M., Klatte, I.S., Mantel, T.C., Tomazin, M.O., Ulfsdottir, T.S., Zajdó, K., & Rodriguez-Ortiz, I. (2021). Exploring parental perspectives of childhood speech and language disorders across 10 countries: A pilot qualitative study. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 64(5), 1739-1747. https://doi.org/10.1044/2020_JSLHR-20-00415

Jensen de López, K.M., Feilberg, J., Baena, S., Lyons, R., Harding, S., Kelić, M., Klatte, I.S., Mantel, T.C., Novogrodsky, R., Ulfsdottir, T.S., Zajdó, K., & Rodriguez-Ortiz, I. (2021). "So, I told him to look for friends!" Barriers and protecting factors that may facilitate inclusion for children with Language Disorder in everyday social settings: Cross-cultural qualitative interviews with parents. *Research in Developmental Disabilities*, 115, 103963, <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2021.103963>.

Az alapprofrekvencia beszélők közötti variabilitása felolvasásban – longitudinális vizsgálat

Huszár Anna¹ – Krepsz Valéria^{1,3} – Markó Alexandra² – Gráczki Tekla Etelka¹

¹Nyelvtudományi Kutatóközpont, ²Eötvös Loránd Tudományegyetem,

³Humboldt University of Berlin

Az alapprofrekvencia vizsgálatára mind a hazai, mind a nemzetközi szakirodalomban számos keresztmetszeti elemzés készült. Longitudinális azonban kevés. Longitudinális vizsgálatok eredményei szerint a fiatal/középkorú nők alapprofrekvenciája csökkent, míg a férfiaké ellentmondó eredményeket adott (Decoster-Debruyne 2000, Russel et al. 1995).

A jelen vizsgálat 20 fiatal felnőtt f0-jellemzőit elemezte mondatfelolvasásban, tíz év különbséggel ugyanazon egészséges beszélők felvételei között. Az első felvétel idején az adatközlők (10 férfi és 10 nő) 20-45, a második felvétel idején 30-55 évesek voltak. Elemeztük az átlagos f0-értéket, a hangterjedelmet (az adott felvételen mért legmagasabb és legalacsonyabb f0-érték eltérését) és a hangközt (az egyes mondatokban mért legmagasabb és legalacsonyabb érték eltérését) is a beszélőkön belül, valamint az egyes beszélők értékeit összevetve.

Az eredmények azt mutatták, hogy a nők f0-átlaga 10 év után csökkent, de a férfiak beszédében nem volt csoportszintű tendencia. A hangterjedelem nem változott az elemzett időintervallumban, azonban a hangköz nagyobb volt a 10 évvel későbbi felvételeken. Az adatok jelentős individuális különbségeket igazoltak.

Az eredmények (és az így épülő Longitudinális korpusz) relevánsak a törvényszéki fonetikai alkalmazások szempontjából, és alapul szolgálhatnak beszédpatológiai kutatásokhoz is.

A kutatást az NKFIH FK128814-es számú pályázat támogatta.

Irodalom

Decoster, W., & Debruyne, F. (2000). Longitudinal voice changes: facts and interpretation. *J. of Voice*, 14, 184–193.

Russell, A., Penny, L. & Pemberton, C. (1995). Speaking Fundamental Frequency Changes Over Time in Women: A Longitudinal Study. *J. of Speech, Language, and Hearing Research*, 38(1), 101–109.

A színpadi beszédtanár munkája a COVID-19-pandémia alatt

Vecsey Katalin

Bates College, Színházi- és Tánc Tanszék, Lewiston, Maine, U.S.A.

kvecsey@bates.edu

A COVID-19-pandémia már több mint másfél éve alapvetően megváltoztatta az életünket. A vírus okozta egészségügyi, gazdasági és társadalmi hatások egyelőre felbecsülhetetlenek. A vírushelyzet miatt az "élő" színházi tevékenységnek alapjaiban kellett megváltoznia és alkalmazkodnia a folyamatosan változó szabályokhoz. Ennek következtében különböző szakmai és művészi stratégiákat kellett kialakítani ahhoz, hogy a színház továbbra is működőképes legyen. Az Egyesült Államokban a hivatásos színházak 2020 márciusában kivétel nélkül mind lehúzták a függönyt, azonban az egyetemi kampuszokon tovább folytatódhattak az előadások az oktatók és a diákok kreativitásának köszönhetően.

Ennek az előadásnak a célja, hogy esettanulmányokon keresztül ismertesse azokat a színpadon, online térben, valamint „hybrid” megoldásokat alkalmazó élő előadásokat, ahol a színpadi beszéd és a beszédtanári munka különös kihívást jelentett. Részletesen bemutatásra kerül a védőmaszkban való színjátszás, a Zoom-színház valamint az élőben történő „stream” előadások előnyeinek és hátrányainak elemzése is.

Kulcsszavak:

COVID-19, beszédtanár, online színház, védőmaszk, Zoom-színház.

Beszédhanghibák a közoktatásban

Kaposvári Boglárka – Mrázik István
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar

Vizsgálatunk célja volt, hogy felderítsük az aktívan oktató pedagógusok attitűdjét a beszédhanghibákkal rendelkező diákokkal kapcsolatban. Kutatásunkban a közoktatás középfokú intézményeiben dolgozó pedagógusokra fókuszáltunk. Korábbi attitűdvizsgálatok eredményeiből arra következtettünk, hogy a sztenderdtől eltérő beszéd mód válhat ki negatív értékítéletet (Bodnár 2019 és Jankovics 2016). Egyik kutatási kérdésünk az volt, hogy mutatkozik-e eltérés az ép beszélők és az [r] hang ejtési zavarát mutató beszélők között az érdemjegy alapú értékelésben, valamint a beszélők megítélésében. Az elemzés során külön figyelmet szenteltünk annak, hogy mutatkozik-e eltérés az érdemjeggyel való értékelésben a pedagógusok által tanított tantárgyak, illetve az intézmény típusának függvényében. Felmértük a hallott szöveg érthetőségét, valamint a beszélőhöz társított tulajdonságokat is.

Kutatásunkat kérdőíves módszerrel végeztük, összesen 43 kitöltő válaszát elemeztük. A kísérleti személyeknek 4 hangfelvételt kellett meghallgatniuk. A felvételeket 3 beszélő szolgáltatta, egyikük két különböző beszéd módban olvasta fel az általunk készített szöveget (sztenderd és rotacizmust utánzó). Az ugyanattól a beszélőtől származó hangfelvételekre adott válaszokat elemeztük, a másik kettő felvételt csak elterelésként használtuk, az azokra adott válaszokat nem vettük figyelembe.

Eredményeink alapján az ügynök két felvételére adott értékelésben összességében kis eltérések mutatkoztak. Azonban intézménytípusonként és tanított tárgy szerinti bontásban a rotacizmust utánzó beszéd mód többször rosszabb eredményt kapott a sztenderd beszéd módnál. Mivel a beszéd a közoktatásban a tudás fontos közvetítője, így annak zavara befolyásolhatja a pedagógusok megítélését és értékelését.

Irodalom

Bodnár Noémi 2019. Atipikus beszélők beszédének megítélése kisiskolás korban. Anyanyelv-pedagógia XII/4.

Jankovics Julianna 2016. Közoktatásban tanuló diákok kommunikációs érzékenyítése a beszédzavarok iránt, Anyanyelv-pedagógia IX., 43-60.